лексеми, ні уповільнення темпу вимовляння не впливає на збереження якості дзвінкого перед наступним глухим на межі префікса й кореня.

Таким чином, реалізація дзвінких приголосних перед глухими в середині слова на межі кореня й основи в середньонаддніпрянській говірці значною мірою зумовлена фонетичним контекстом, тобто такі зміни не відбуваються в мовленні діалектоносіїв постійно, оскільки виявляються лише за певних умов – зміні фонетичного оточення (місце словоформи у фразі, акцентне виділення слова, зміни темпу тощо). Асимілятивні процеси в зазначеній позиції в мовленні представників західноволинської говірки не залежить від фонетичного контексту.

1. Зілинський І. (1928). *Так зване* "*sandhi*" *в українській мові*. Symbolae grammaticae in honorem Ioannis Rozwadowski. Cracoviae.
2. Костів О.М. (2003). *Динаміка і статика в діалектних просторових конструкціях (на матеріалі II тому АУМ)*. Автореф. дис. ...канд. філол. наук. Львів.
3. Мартинова Г. (2003). *Середньонаддніпрянський діалект. Фонетика і фонологія*. Тясмин. Черкаси.
4. Павлюк М., Робчук І. (2003). *Українські говори Румунії. Діялектні тексти*. Едмонтон. Львів. Нью-Йорк. Торонто.
5. Панькевич І. (1958). *Нарис історії українських закарпатських говорів. Фонетика*. Acta Universitatis Carolinae. Philologica I. Прага.
6. Прокопова Л.І. (1958). *Приголосні фонеми сучасної української літературної мови. Експериментально-фонетичне дослідження*. Київ.
7. Пшеп'юрська-Овчаренко М.А. (2007). *Мова українців Надсяння*. Перемишль.
8. Рудницький Я. (1937). *Українська мова та її говори*. Львів.
9. Тимошенко П.Д. (1953). *Фонетические явления на границе слов в украинском языке*. Автореф. дис. … канд. филол. наук. Киев.
10. *Типологія інтонації мовлення*. (1977). Київ.

КАУЗАТИВНИЙ СУБ'ЄКТ ЯК РІЗНОВИД СЕМАНТИЧНОЇ ВАЛЕНТНОСТІ ПРЕДИКАТА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Наталія Гальона
(Україна)

Розглянуто особливості семантико-синтаксичної валентності дієслів-предикатів на позначення всеохопного фізичного стану природи та внутрішнього стану особи. Висунуто гіпотезу про наявність особливої валентності предикатів стану – каузативного суб'єкта.

Ключові слова : предикат стану, каузативний суб'єкт, семантична валентність, безвалентний предикат.

CAUSATIVE SUBJECT AS A TYPE OF PREDICATE'S SEMANTIC VALENCE OF UKRAINIAN LANGUAGE

Natalia Halona

The features of the semantic valence of the predicate of the ambient state and the state of a person have been analysed. The hypothesis of the presence of the semantic valence of the stative predicates – causative subject – has been formulated.

Key words: stative predicate, Causative subject, semantic valences, unvalent predicate.

Валентність як семантико-синтаксична категорія предиката привертає увагу мовознавців різних країн протягом останнього століття. Гіпотеза Л.Теньєра про наявність особливої властивості дієслівного компонента речення – валентності (Теньєр 1988, 250), поклала початок розвитку теорії валентності. Сьогодні вона представлена розгалуженою системою ідей, положень, законів, що пояснюють реченнєвотвірні механізми, спільні для більшості мов світу, де в центрі синтаксичних побудов стоїть дієслово. Валентність виявляє себе і як потенційна здатність ознакового слова мати залежні компоненти для реалізації своєї семантики у відображенні позамовної ситуації (семантична валентність), і як реченнєвотвірна властивість предиката на синтаксичному рівні, коли, приєднуючи іменні компоненти, він утворює певну синтаксичну побудову (синтаксична валентність).

Українське мовознавство має багато ґрунтовних напрацювань у галузі предикатної семантики й теорії валентності зокрема. Ключові проблемні питання цієї семантико-синтаксичної категорії розглянуто в серйозних монографічних працях І. Вихованця, К. Городенської, М. Степаненка, А. Загнітка, Т.Масицької, М. Мірченка, О. Межова та ін. Семантичні типи предикатів та різновиди валентно залежних іменних компонентів описано в роботах О. Куц, Л. Гмирі, Я. Степаненка, Н.Кавери, О. Галаган, Н. Ніколаєвої, Н. Мєлєкєсцевої, Н. Кашуби, Г. Серпутько та ін.

Водночас поглиблене дослідження різних аспектів семантико-синтаксичної валентності породжує нові запитання та гіпотези, які потребують аналізу, розвитку, доведення або спростування. Тому дослідження проблем валентності залишається актуальним. Тепер на часі необхідність всебічного вивчення одного з найбільш спірних питань – валентності предикатів стану, зокрема тих, що в традиційній граматиці віднесені до групи безособових дієслів або особових дієслів, ужитих у безособовому значенні, і утворюють центр безособового речення, наприклад, *Вечоріє. Засніжило. Дощить. Розвиднілося. Нудить. Трясе.*

У наукових розвідках їх іменують і тлумачать відповідно до обраного аспекту аналізу. У значеннєвій класифікації – це дієслова-предикати амбієнтного стану (Чейф 1975), всеохопного фізичного стану (Вихованець

1983), процесу (Кутня 2004), внутрішнього стану людини та зовнішнього стану природи (Кавера 2008; Чернобай 2014). У валентній класифікації – це предикати з нульовою валентністю, безвалентні (Теньєр 1988), з лексично не вираженою лівобічною валентністю (Загнітко 2011, 258-259), одновалентні, безвалентні, одноособові (Вихованець 1997, 38-41).

Мета цієї статті – з'ясувати особливості валентного потенціалу дієслівних предикатів з семантикою всеохопного стану природи та внутрішнього стану людини, зокрема особливостей суб'єктної семантичної валентності.

Предикат як обов'язковий і центральний компонент неодмінно передбачає виконавця дії або носія стану. Це означає, що семантично елементарне речення, крім предиката, обов'язково має аргумент із семантичною функцією діяча або носія стану (Городенська 1991, 67). Значенням предиката визначено характер семантики суб'єктів, проте щодо семантичної диференціації самих предикатів мовознавці не мають спільної думки.

Предикати стану в українському мовознавстві, слідом за І.Р.Вихованцем, виокремлюють як семантичний тип практично в усіх класифікаціях ознакових слів і протиставлять їх великому класу предикатів дії (Вихованець 1983, 33-35). Проте обсяг семантичних одиниць у межах цього типу широко варіюється передусім у зв'язку з неузгодженістю у потрактуванні понять *стан, процес, дія.* Крім того, різні класифікаційні системи виявляють неоднакові тенденції до обмеження або розширення переліку значень станової семантики: від значень фізичних, психічних, емоційних станів (Вихованець 1992, 97-108; Мірченко 2001, 119; Шульжук 2004, 195) до залучення семантики якісного, кількісного стану (Вихованець 1983, 33-35; Кавера 2008), тотожності, належності, класифікації, подібності, локативного стану (Межов 2012, 80-100) та ін. Щодо морфологічного складу предикатів стану, то дієслова, на думку І.Вихованця, перебувають на периферії предикатної станової семантики. Семантичні типи дієслівних предикатів стану співвіднесені з поняттями про фізичну, фізіологічну, психологічну сутність та носіями станів – пацієнсами.

Загалом же, стан – поняття дуже широке і охоплює різноманітні характеристики позамовного світу. Для людини – це фізичні, фізіологічні, психологічні, соціальні стани. Крім того, це поняття об'єднує різноманітні явища та способи існування довкілля – температурні, часові, метеорологічні, і часто передбачає розвиток стану і перехід з одного стану в інший, що відображає динаміку реального світу. Це дає підстави деяким мовознавцям розділити поняття стану (статичного) та процесу (динамічного) (Кутня 2004).

Одну із валентностей предикатів дії, стану тощо заповнює компонент зі значенням суб'єкта. Суб'єктна валентність – це найбільш поширений тип семантичної валентності, яка притаманна всім предикатам і має розгалужену систему валентних значень, семантично диференційованих

відповідно до предикатної семантики – дії, стану, процесу, якісної ознаки, локативного стану, кількісної ознаки тощо (Вихованець 1992, 112).

Унаслідок розрізнення суб'єктних компонентів відповідно до семантичної типології предикатів визначають передусім два основні типи: суб'єкт дії (активний діяч, агенс, виконувач дії) і носій стану (пасивний суб'єкт). У більш докладних класифікаціях виокремлено діяча, експерієнсива, носія фізичного стану, носія всеохопного фізичного стану (Вихованець 1983, 40-41); акціонального, процесуального, статального суб'єктів, а також суб'єктів кваліативної ознаки, квантитативної ознаки та їхні різновиди (Межов 2012, 125-131). Традиційно суб'єкт дії протиставляють суб'єкту стану (носієві стану). Однак значення носія стану у мовознавстві тлумачать по-різному. Переважно їх розглядають як різновид семантичного суб'єкта, рідше – як семантичний об'єкт (Мірченко 2004, 153).

У межах великого класу предикатів стану, протиставлюваних предикатам дії, поряд з іншими, часто виокремлюють і дві самостійні групи, які в українському мовознавстві переважно називають предикатами всеохопного фізичного стану (*стемніло, вечоріє, розвиднілося, світає, завітрюжило* та ін.) та предикатами внутрішнього стану людини (*нудить, паморочиться, трясе, морозить, тіпає, нездужається, лихоманить* та ін.). Предикат зі значенням всеохопного фізичного стану супроводжується аргументом із семантичною функцією носія всеохопного стану, який вказує на все (або дуже широке) оточення, на всю сукупність предметів у навколишньому середовищі (Вихованець 1983, 40-41).

Іменні компоненти, що заповнюють лівобічну валентність предиката, – «діяча, носія всеохопного фізичного стану, експерієнсива та носія фізичного стану, мають неоднакові можливості до формально-граматичного втілення» (Городенська 1991, 67). Діяч (агенс) - це обов'язкова лівобічна валентність предиката дії, яку він зазвичай послідовно виявляє і на семантичному, і на семантико-синтаксичному рівні. Отже, суб'єкт дії має тенденцію до експлікації в структурі речення, центром якого є предикат дії , і такі речення мають двоскладну структуру на формально-граматичному рівні: *Дитина малює. Василь будує міст. Кияни садять дерева. Дівчина збирає квіти.*

Суб'єкт стану – це семантико-синтаксична категорія, яка об'єднує різнотипні суб'єктні значення. На сьогодні вона ще недостатньо вивчена і має різні тлумачення, часом суперечливі. На відміну від суб'єкта дії, компонент із семантичною функцією носія стану у формально-граматичній структурі речення часто має нульове вираження. Це «спричиняється до одночленності, односкладності предикативного ядра» речень на взірець *Вечоріє. Світає*. Поверхневою репрезентацією їх є односкладне безособове речення (Городенська 1991, 68). Це стосується передусім речень із предикатами носія всеохопного фізичного стану та внутрішнього стану людини.

Щодо власне-семантичної структури безособових речень, то встановлено, що її формують три типи семантично елементарних речень: 1) предикат стану та носій всеохопного фізичного стану; 2) предикат стану та експерієнсив; 3) предикат стану та носій фізіологічного стану. Вони розрізняються значеннями предикатів стану, що зумовлює відповідний тип непредикатного аргумента із семантичною функцією носія стану (Городенська 1991, 70).

У мовознавстві існує кілька поглядів на суб'єктну та об'єктну валентність предикатів стану, зокрема дієслів-предикатів, що позначають всеохопні стани природи або внутрішні стани людини.

Традиційно такі дієслова називали безособовими, адже на синтаксичному рівні, як було зазначено, суб'єктний компонент не імплікований і предикативний центр має односкладну структуру. На думку І.Вихованця, назва «безособові дієслова» не відбиває морфолого-синтаксичної природи цих дієслівних одиниць, адже вони мають стосунок до граматичної особи і вирізняються з-поміж інших дієслів і семантичними, і формальними категорійними характеристиками. Ці дієслова стосуються третьої особи однини, а тому «їх варто кваліфікувати як одноособові, а не безособові» (Вихованець 1997, 38). Попри критику терміна «безособовий», він залишився в традиційному вживанні. Водночас у мовознавчій науці активно функціонує термін *«безвалентні дієслова»,* запропонований Л.Теньєром.

Ці дієслова вважали позбавленими суб'єктної валентності, адже й на семантичному рівні простий аналіз семантичної ситуації не дає змоги встановити діяча, спричинювача стану природи або людини. На думку А.Загнітка, відсутність актантів у цих дієслів легко пояснюється, якщо врахувати, що вони позначають події, які відбуваються без участі актантів. «Безвалентні дієслова називають дію, що мислиться як процес, який відбувається сам собою, без особи-продуцента. Не можна уявити собі існування актанта, який був би першопричиною цього процесу. За значенням безвалентні дієслова поділено на кілька груп. Найбільш важливі з них містять дієслова, що позначають: 1) явища природи; 2) стихійні явища; 3) фізичні стани людини та її почуття; 4) психічні стани людини; 5) випадковість явищ та ін. (Загнітко 2006, 69). На цій підставі такі одиниці у кількісній валентній класифікації дієслів-предикатів багатьма дослідниками зараховані до групи нульової валентності. Проте І.Вихованець дає їм різну валентну кваліфікацію відповідно до аспекту аналізу: з формально-синтаксичного боку українські дієслова на позначення атмосферних явищ належать до безвалентних дієслів, виконуючи роль головного члена односкладного речення, проте у семантико-синтаксичному плані одноособові дієслова вказують на позицію лексично не вираженої суб'єктної синтаксеми, а тому за семантико-синтаксичними ознаками їх слід зарахувати до одновалентних (Вихованець 1997, 40-41).

Решту предикатів стану зазначеної семантики відносять до одновалентних. Вони орієнтовані на «пасивний» суб'єкт - носія стану, а не на активного діяча. Стан «виникає під впливом зовнішньої стосовно носія стану сили» (Вихованець 1992, 98). Уважають, що суб'єктна валентність дієслів-предикатів стану виявляє себе як носій стану. На синтаксичному рівні вона виражена переважно давальним відмінком, іноді – місцевим або орудним.

Отже, на думку більшості дослідників, суб'єктна валентність предикатів стану – це валентність носія стану, пасивного суб'єкта, на відміну від суб'єктної валентності предикатів дії, яка виявляє себе як валентність агенса, активного діяча.

Водночас, очевидно, потребує особливої уваги та розвитку думка про те, що, крім носія стану, внаслідок когнітивно-семантичного аналізу вичленовується ще один компонент, зумовлений семантико-валентними властивостями дієслів на позначення метеорологічних явищ та внутрішніх станів людини.

Дієслова на позначення атмосферних станів природи вказують на лексично не виражений суб'єкт стану. «Відсутність лексично вираженого суб'єкта стану при цих дієсловах можна пояснити тим, що вони відбивають особливі стани всеохопного характеру … Ці стани поширюються на все середовище, а не на який-небудь конкретний предмет (Вихованець1997, 38). Зіставлення таких речень із синтаксичною будовою речень в англійській та німецькій мовах, де є формальний підмет (It is raining) дає підстави мовознавцям для різних, часом протилежних висновків. З одного боку, тут може бути формальний підмет (у формально-граматичній структурі речення), з іншого, у реченні предикат позначає всеохопну динамічну ознаку безвідносно до якогось предмета довкілля (Чейф 1975, 121; Вихованець 1997, 38).

І.Вихованець припускає, що у «генетично первинних конструкціях лівобічну (тепер лексично не виражену)» валентність таких дієслів «репрезентували лексично виражені синтаксеми». «Безперечно, можна припустити, що в давні часи люди вірили в силу якихось духів і приписували їм роль витворювачів метеорологічних явищ. У міру пізнання світу поступово зникали первісні уявлення людей, що й спричинило структурування речень з лексично не вираженим суб'єктом дії і пізніше їх перетворення на речення з предикатом стану. Розглядані атмосферні процеси тепер мовці сприймають як явища, що мають усеохопну спрямованість, і тому не виокремлюють у довкіллі жодного предмета (Вихованець 1997, 40).

Залучення методів та наукових результатів когнітивної лінгвістики, міфології, лінгвокультурології, етнолінгвістики та психолігнвістики сприяли розвитку ідеї про міфологічний суб'єкт безособового речення, обгрунтованої в дисертації Г.Чернобай. Міфологічним суб'єктом безособового речення дослідниця називає уособлення персоніфікованої

вищої сили, яка, за давніми віруваннями українців, впливала на стан людини або природи. Його сформувала міфологічна картина світу давніх слов'ян. Причиною лексичної невизначеності суб'єкта безособового речення було давнє табуювання міфонімів українським етносом: *Її лихоманить – Лихоманка її лихоманить. Снігом замело дорогу – Сніжич снігом замів дорогу. На вулиці вітріє – Стрибог вітріє на вулиці. Холодає – Стрибожий внук (Мороз) діє* (Чернобай, 2014, 7-9). У дисертації Г.Чернобай визначено шість типів речень, у яких імпліковано міфологічний суб'єкт, що вирізняється своєю семантичною та екстралінгвістичною наповненістю. Типологія речень ґрунтується на особливостях їхньої семантико-синтаксичної структури: *Вечоріє (Чорнобог діє). Снігом замело (Сніжич замів снігом). У грудях кольнуло (Колька кольнула в грудях). Мене корчить (Корчея мене корчить). Приверзлось мені (Мара приверзлась мені). Їй нездужається (хвороба діє на неї)* (Чернобай, 2014, 7-9).

Отже, є підстави для гіпотези про наявність особливої суб'єктної валентності предикатів всеохопного стану природи та людини – каузатора, наприклад, *Вже зовсім розвиднілося. Ще й не світало*.

Ця ідея ґрунтується на дослідженнях з української етнолінгвістики: людина не все могла пояснити та зрозуміти в довкіллі, і це вселяло острах, заводило в нетрі невідомого, таємничого. Так формувалися «міфічне світосприймання й міфічна свідомість, що позначалося й на мовних формах» (Жайворонок 2007, 23-24). Людина вірила, що довкола неї все живе, в людській свідомості розвивався культ природи, який утворював основу її світобачення. Боги вітру, вогню, грому, блискавки, сонця були в свідомості людини тією силою, що спричинювала зміну станів у природі. Відгомін світоглядних переконань лишився в мові й сьогодні (Жайворонок 2007, 73-74).

На думку давньої людини, не лише природою, а й нею самою та її життям теж керували зовнішні сили, владарювали над ними. Вищі сили визначали долю людини, щастя, життєву дорогу. Люди вважали, що існує передусім вища сила – Доля, яка визначає все, що відбувається в житті, розподіляє життєві блага (Потебня 1989, 486-516; Жайворонок 2007, 79-80). Ця сила визначає переміщення людини (*водить, тягне, занесло*), парує людей, несе щастя (*щастить, таланить, фортунить, ведеться*) або горе (*не щастить*).

Сьогодні людина краще усвідомлює навколишню дійсність, змогла пояснити багато явищ природи та суспільства. Зміст отриманих знань визначений досвідом (особистим та суспільним) і культурно та історично закріплений. Проте залишилося ще й незнання про певних витворювачів процесів та станів у природі та в організмі людини. Це незнання є відносним, тимчасовим і з часом буде змінюватися. Сучасна людина не пов'язує природні явища з міфічними істотами, але це, як уже було зазначено, залишило свій відбиток у структурі безособового речення.

Водночас і сьогодні незаперечним залишається той факт, що будь-який стан чимось (кимось) причинений, адже в позамовному світі все має свою першопричину. Але стани та процеси не тільки завжди чимось спричинені, зумовлені, викликані. Для виникнення стану чи динамічного процесу, а іноді й для його перебігу, підтримання потрібна не просто причина, а активний каузатор – витворювач. Тому можна припустити, що в структурі позамовної ситуації стану, яку позначає предикат стану, на семантичному рівні існує компонент каузації стану – суб'єкт-спричинювач стану. Каузативний суб'єкт має семантичну роль суб'єкта, оскільки спричинює стан, водночас носій стану є об'єктом, а не суб'єктом.

Семантична валентність каузативного суб'єкта притаманна таким групам предикатів стану:

1. Предикатам на позначення метеорологічних явищ: *блимає, в'южить, гримить, дме, дощить, завітрюжило, замело, занесло, затягло (хмарами), здуває, ллє, мете, мрячить, накрапає, потемніло, розвиднілося, туманіє* тощо, наприклад, *Снігом занесло все місто. Надворі розвиднілося. Усе небо затягло хмарами. Ллє цілу ніч як з відра. Дощить і мрячить.*

2. Предикатам на позначення температури і вологості зовнішнього середовища: *висушує, пече, теплішає, холоднішає* тощо, наприклад, *Теплішає, на весну повертає. У кімнаті холоднішає. Надворі пече несамовито.*

3. Предикатам на позначення зміни пори року: *весніє, осеніє*, наприклад, *За вікном весніє.*

4. Предикатам на позначення зміни часу доби: *визорює, дніє, вечоріє, розвидняється, світає, сіріє, темнішає* тощо, наприклад, *Усе темнішає й темнішає. Тепер рано світає.*

5. Предикатам на позначення оптичних, звукових явищ та запахів: *бамкає, бемкає, блимає, гримить, засвітило, пахне, смердить, торохтить* тощо, наприклад, *Гримить перед грозою. У небі блимає. Тут чимось смердить.*

6. Предикатам на позначення фізичного стану людини: *водить, гіршає, душить, заціпило, коле, корчить, легшає, лихоманить, ломить, мариться, морозить, нудить, паморочиться, пече, потріпало, примарилося, скрутило, (не) спиться, стискає, судомить, тіпає, трясе, хапає* тощо, наприклад, *Усе тіло ломить. У голові паморочиться. У боці коле. Скрутило його хворобою. Усю ніч йому марилося. Пече в грудях.*

7. Предикатам на позначення емоційного та інтелектуального стану людини: *віриться, думається, кортить, пойняло (жахом), хочеться* тощо, наприклад, *Щось не віриться мені в красиві історії. Кортить йому слави. Пойняло її жахом.*

8. Предикатам зовнішнього стану істоти: *ведеться, занесло, несе, поталанило, тягне, фортунить, хитає, щастить* тощо, наприклад, *До цього часу йому велося. Занесло мене далеко від дому. Не щастить їй у цьому житті.*

9. Предикатам на позначення стану предмета: *віднесло, залило, підкинуло, підтопило, розірвало, розчавило, убило* тощо, наприклад, *Розірвало котел. Підтопило підвал. Залило весь поверх.*

Отже, є підстави визначати у валентній структурі розгляданих предикатів всеохопного фізичного стану, предикатів внутрішнього стану особи та деяких предикатів стану предмета семантичну валентність каузативного суб'єкта – спричинювача стану. Носій стану у цьому випадку становить різновид об'єктної, а не суб'єктної валентності предиката стану. На синтаксичному рівні каузативний суб'єкт часто залишається імпліцитним, а об'єкт – експліцитним.

1. Вихованець, І. Р. (1992). Нариси з функціонального синтаксису української мови: (монографія). Наукова думка. Київ.
2. Вихованець, І. Р. , Городенська, К. Г. , Русанівський, В. М. (1983). Семантико-синтаксична структура речення Наукова думка. Київ.
3. Вихованець, І.Р. (1997). Чи є безвалентні дієслова \\ Лінгвістичні студії. Донецьк. Випуск 3. С.38-41.
4. Городенська, К. Г. (1991). Деривація синтаксичних одиниць. Наукова думка. Київ.
5. Жайворонок, В. (2007). Українська етнолінгвістика. Довіра. Київ.
6. Загнітко, А.П. (2006). Морфологічна і семантична структура категорії стану і поля становості \\ Лінгвістичні студії. Донецьк. Випуск 14. С.64-73.
7. Загнітко, А. П. (2011). Теоретична граматика сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис . ТОВ «ВКФ «БАО». Донецьк.
8. Кавера, Н. В. (2008). Семантична типологія предикатів стану : автореферат … канд. філол. наук , спец.: 10.02.01- українська мова НАН України. Інститут української мови. Київ.
9. Кутня, Г. В. (2004). Структурно-семантична і функціональна характеристика предикатів процесу в сучасній українській мові: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів.
10. Масицька, Т. Є. (1998). Граматична структура дієслівної валентності. Вид-во Волинського ун-ту. Луцьк .
11. Межов, О. Г. (2012). Типологія мінімальних семантико-синтаксичних одиниць. Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк.
12. Мірченко, М. В. (2001). Структура синтаксичних категорій Редакційно-видавничий відділ "Вежа" Волинського державного університету імені Лесі Українки. Луцьк.
13. Потебня, А.А. (1989). Слово и миф. Прогресс. Москва.
14. Теньер, Л. (1988). Основы структурного синтаксиса. Прогресс. Москва.
15. Чейф, У.Л. (1975). Значение и структура языка. Прогресс. Москва.

16. Чернобай, Г. С. (2014). Міфологічний суб'єкт безособового речення в українській мові: автореферат... канд. філол. наук, спец.: 10.02.01 - українська мова. Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ.
17. Шульжук, К. Ф. (2004). Синтаксис української мови. Видавничий центр "Академія». Київ.

АКЦІОНАЛЬНИЙ І НОМІНАТИВНИЙ АСПЕКТИ ТРАДИЦІЙНОГО ПОХОВАЛЬНОГО ОБРЯДУ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОДІЛЛЯ

Інна Гороф'янюк
(Україна)

Дослідження висвітлює структуру, номінацію традиційного поховального обряду Центрального Поділля та вірування, пов'язані з цим обрядом. Засвідчено, що центральноподільські говірки мають широкий арсенал номінативних засобів, архаїчних за походженням, для вербалізації всіх етапів поховального обряду та реалій, пов'язаних з ним.

Ключові слова: обрядодія, номінація, говірка, поховальний обряд, Поділля.

ACTIONAL AND NOMINATIVE ASPECTS OF THE TRADITIONAL CENTRAL PODILLIA BURIAL RITES

Inna Horofianiuk

The research focuses upon the structure, nomination and beliefs of the traditional Central Podillia burial rites and on the ways of reflecting them in the dialect language. It has been concluded, that vocabulary of the Central Podillia dialects connected with traditional burial rites clearly reflects the structure of the appropriate rituals and belongs to the archaic register of the dialect vocabulary.

Key words: custom, nomination, dialects, burial rites, Podillia.

Поховальний обряд слов'ян серед явищ традиційної народної культури становить чи не найбільшу цінність як матеріал для етнолінгвістичних досліджень. Передовсім це зумовлено консервативністю обряду: смерть, а ще більше стан людини після смерті ще й дотепер приховує чимало таємниць, а невідоме споконвіку лякало людину. Отож і маємо в наших пращурів та сучасників неусвідомлену містичну повагу до поховального обряду, який шанують і максимально зберігають у вигляді, успадкованому від батьків, бо вірять, що будь-яке відхилення неминуче буде покарано.

Саме в консервативності цього обряду дослідники вбачають причини типологічної однорідності традиційного поховального обряду східних слов'ян (докл. див.: В. Іванов, Л. Невська, О. Сєдакова та ін.), що актуалізує

INHALT

Vorwort 24

S P R A C H E

Andrijenko Lilija 26
Aktuelle Sprachattitüden und soziolinguistische Stereotypen bei Ukrainern (auf der Grundlage einer soziolinguistischen Befragung)

Bezpalenko Anatolij 31
Variabilität des Wortes im Spiegel der Gestalttherorie

Braha Iryna 45
Biografien von Sprachträgern des ukrainisch-russischen Suržyk

Verbyč Natalija 57
Realisierung von stimmhaften Konsonanten in der Position des inneren Sandhi (auf der Grundlage der Dialektkommunikation)

Hal'ona Natalija 62
Kausatives Subjekt als vielfältige Erscheinung der semantischen Valenz eines Prädikats in der ukrainischen Sprache

Horofjanjuk Inna 71
Aktionaler und nominativer Aspekt der traditionellen Begräbniszeremonie in Zentralpodolien

Hubareva Halyna 85
Verbalisierung des Konzepts von Freiheit im modernen ukrainischen Mediendiskurs

Djadečko Ljudmyla 89
Reklame im Massenbewusstsein der ukrainischen Gesellschaft

Iščenko Oleksandr 99
Bestand und Bestandsaufteilung in der ukrainischen Sprache: phonetische und phonologische Aspekte

З М І С Т

Передмова 25

М О В А

Андрієнко Лілія 26
Мовні атитюди і соціолінгвістичні стереотипи сучасних українців (на матеріалі соціолінгвістичного анкетування)

Безпаленко Анатолій 31
Мінливість слова у дзеркалі ґештальт-теорії

Брага Ірина 45
Мовні біографії носіїв українсько-російського суржику

Вербич Наталія 57
Реалізація дзвінких приголосних у позиції внутрішнього сандгі (на матеріалі діалектного мовлення)

Гальона Наталія 62
Каузативний суб'єкт як різновид семантичної валентності предиката в українській мові

Гороф'янюк Інна 71
Акціональний і номінативний аспекти традиційного поховального обряду центрального поділля

Губарева Галина 85
Вербалізація концепту свобода в сучасному українському медіадискурсі

Дядечко Людмила 89
Реклама в масовій свідомості українського суспільства

Іщенко Олександр 99
Склад і складоподіл в українській мові: фонетичний і фонологічний аспекти

Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik

Herausgegeben von
Olena Novikova, Peter Hilkes, Ulrich Schweier

Band 2015

readbox unipress
Open Publishing LMU

VI. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik

Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht

Діалог мов – діалог культур. Україна і світ

VI Міжнародна наукова Інтернет-конференція з україністики

München
29. Oktober - 1. November 2015

readbox unipress
Open Publishing LMU

2016

Mit **Open Publishing LMU** unterstützt die Universitätsbibliothek der Ludwig-Maximilians-Universität München alle Wissenschaftlerinnen und Wissenschaftler der LMU dabei, ihre Forschungsergebnisse parallel gedruckt und digital zu veröffentlichen.

Universitätsbibliothek
Ludwig-Maximilians-Universität München

Universitätsbibliothek der Ludwig-Maximilians-Universität
Geschwister-Scholl-Platz 1
80539 München

Herstellung über:
readbox unipress
in der readbox publishing GmbH
Am Hawerkamp 31
48155 Münster
http://unipress.readbox.net
Münsterscher Verlag für Wissenschaft

© für alle Texte bei den jeweiligen Autoren 2016
Die in diesem Band veröffentlichten Beiträge geben die Meinung ihrer Verfasser oder Verfasserinnen wieder und nicht in jedem Fall die des Herausgebers, der Redaktion oder des Verlages.

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek
Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten sind im Internet abrufbar über http://dnb.dnb.de

Open-Access-Version dieser Publikation verfügbar unter:
http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bvb:19-epub-31787-9

978-3-95925-038-2 (Druckausgabe)
978-3-95925-039-9 (elektronische Version)

Institut für Slavische Philologie
an der Ludwig-Maximilians-Universität München (LMU)

Ukrainische Sprache, Literatur und Kultur sind am Institut für Slavische Philologie der LMU seit langem in Forschung und Lehre verankert. Das Institut wirkt durch Kooperationen mit anderen Universitäten bzw. Slavisten in Deutschland und im Ausland sowie mit Ukraine-Netzwerken. Um dies gezielt zu erweitern und die Ukrainistik in Deutschland, der Ukraine und anderswo zu fördern, bieten seine Internetkonferenzen ein geeignetes Forum.

Internet: www.slavistik.uni-muenchen.de

forumNET.Ukraine – Netzwerk für
Information, Koordination und Ukrainestudien

Mit seiner Internetplattform und einem gesonderten Verteiler informiert das forumNET.Ukraine aktuell und gezielt über Themen der deutsch-ukrainischen Beziehungen. Es führt außerdem und vorwiegend in Kooperation mit Anderen Veranstaltungen durch, berät, begleitet und initiiert neue Vorhaben. Durch seine Aktivitäten und die engen Verbindungen zu Interessierten und Nutzern wird das vom Arbeitsforum Ukraine e.V. getragene Netzwerk konkret.

Internet: www.forumnetukraine.org

43,10 €
ISBN: 978-3-95925-038-2
ISBN (eBook): 978-3-95925-039-9

2015

Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen ■ Діалог мов – діалог культур. Україна і світ

VI. Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik

Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen.

Die Ukraine aus globaler Sicht

München 29. Oktober–1. November 2015

Діалог мов – діалог культур. Україна і світ

VI Міжнародна наукова Інтернет – конференція з україністики

readbox unipress · Open Publishing LMU